

verze. Zato smelo trdimo, da je naš radio nosilec prave izobrazbe in oblikovalec srčne kulture.

Glavni vidik, pod katerim se sestavlja program, je slovenska zemlja, slovenska kultura in slovenski človek. Radio je zrasel iz naših tal, zato mora skrbeti, da se pod njegovo senco zbirajo sinovi slovenske matere. Toda, če pogledamo delo enega leta, nam to dokazuje, da kulturni zakladi malega naroda niso neizčrpljivi. To je tudi vzrok, da mora zlasti glasbena stran programa odpreti snov hrame tudi tuj glasbi, tako lahko kakor tudi klasični, vendar pa z največjim veseljem odpiramo studij slovenski glasbeni umetnosti.

Kulturno udeleževanje radia pa doseže uspeh le takrat, kadar mora računati na gotov krog poslušalcev. Bridko bi se torej motil oni radio abonent, ki bi mislil, sedaj bom poslušal vsa predavanja, celoten program, ker je gotovo namenjen meni. Kakor ni vsaka hrana za vsak želodec, tako ne more biti tudi vsako predavanje za vsakogar. Prav zaradi tega objavljamo program v lastnem glasilu, katerega naj se poslušalci v čim večjem številu poslužujejo, prav zaradi tega objavljamo ta program v slovenskih listih in v 26 inozemskih listih in revijah. S tem je podana poslušalcem možnost, da si izbere ono, kar je res namenjeno njim. Kdor sestavlja program, mora videti pred seboj ose abonent: mlade in stare, moške in ženske, preproste delavce in kmete, obrtnike in trgovce, izobražene in neizobražene, učene in neučene; vsi ti upirajo pogled v te in pričakujejo nekaj od radia. Vse to občestvo poslušalcev je treba razčleniti v razne skupine, katere naj bi tvorili oni, ki imajo iste interese, iste zahteve, ki pripadajo istemu stanu in stoje približno na isti stopnji izobrazbe.

Radio ima dostop v vsako hišo in je med štirimi stenami lahko dostopen slehernemu. Na deželi kakor v mestih bivajo vedoželjni ljudje, ki bi radi napredovali, pa nimajo prilike za šolanje, ne morejo posecati raznih jezikovnih, strokovnih, gospodarskih tečajev. Zato pa vidimo v našem programu poleg šolskega radia, ki ni važen le za naše šole, še bolj za slovensko dečo izven meja naše države — tudi jezikovne tečaje poleg strokovnih tečajev za kmete. Zato vidimo v programu olroško uro, dekliško in žensko, zato vidimo zdravstveno uro in literarno, zato pazivno v rednem programu vzgojensko uro, ki je namenjena zlasti staršem. Ker se je na način posrečilo razčleniti maso poslušalcev, zato je podana možnost predavatelju, da seže bolj na globoko in golovim predavateljem se je že posrečilo, da imajo stalni krog poslušalcev, ki tvorijo z njim nekako delavno skupnost. Na ta način se razvija blagoslova polna reka od mikrofona do poslušalca in od poslušalca zopet do mikrofona in le na ta način se zgibljejo počitajoče sile in začno ustvarjati duševna dela. Zato služi radio tudi zahtevam in potrebam posameznika ter se prilagodi načinu in bistvu posameznih krogov. Vemo, da bodo med tisoči poslušalci nekateri, katerim bo najboljše komaj dovolj dobro.

V duhovnem kraljestvu ne poznamo ne konca ne kraja, ne severnih ne južnih meja, v tem področju pa deluje naša ljudska visoka šola. Ona vodi poslušalce v neznane pokrajine, odkriva tuje svetove, seznanja narode med se-

boj, seznanja šege in običaje in način življenja. Posreduje kulturne dobrine severnih narodov z onimi z juga, posreduje glasbo zapada z ono z vzhoda. Ni čuda, da je francoski ministrski predsednik Herriot izjavil, da vidi prav v radiu najboljšo, sredstvo medsebojnega spoznavanja narodov in najboljšega propagatelja svetovnega miru. To svetovno mirovno poslanstvo urši ta tehnična iznajdba ravno s tem, da omogoči širokim plastem ljudstva, da se okoristijo z dobrinami moderne kulture. Dalje ima edino radio možnost, da seže preko meje nacionalnosti in doseže ose, kar nosi človeški obraz. Njegovi valovi preplujejo vsemirje in s tem omogočijo, da je človek, rekel bi, poposod navzoč. Ravno pri tem delu pa je težko najti zlato sredino, težko je združiti vse to v celoto.

Najvažnejši kulturni činitelj pa je radio za vse one naše slovenske rojake, ki bivajo izven jugoslovanskih meja. Tem mora radio nadomestovati ljudsko šolo, tem mora biti radio dnevno glasilo, strokovni list, izobraževalno društvo in večkrat mora nadomestiti tudi prižnico, kjer se tudi iz tega kraja preganja naša beseda. In stvaritelj programa mora imeti zlasti le naše najljubše brate in sestre stalno pred očmi. S posebno pozornostjo ustrezamo njihovi želji, upoštevamo njihove nasvete, seveda v okviru možnosti in razmer. Naša ljubezen in skrb pa spremlja tudi one, katerim ni mogla naša domovina nuditi vsakdanjega kruha ter so šli v tujino, kjer v znoju in s žuljavimi rokami služijo kruh zase in za svojo družino.

Pri sestavi programa je treba upoštevati tudi mesta in deželo. Meščana zanima predosem to, kar se godi v njegovi bližini, zato pa mora radio zabeležiti v svojem programu vse »kulturne novosti meštca«. To pa zanima tudi meščane v provincajskih mestih. V mestih pa ne žive le tkzo. boljši slovi, temveč tudi delavci, katerih življenjske razmere so popolnoma različne od življenjskih razmer meščana in kmeta. Njega tarejo danes posebne skrbi in težave, zato pa mora radio tudi k njim pošiljati svoje solnčne žarke v obliki socialno karitativnega udeleževanja. Tukaj je odprta pot našim socialno delavskim ustanovam in je želeli, da bi se tudi ti krogi začeli bolj zanimati za radio. Poleg teh činiteljev so še drugi, ki več ali manj vplivajo na strukturo programa in s tem na kulturno poslanstvo radia. Omenjam le naše skromne finančne možnosti. Naša postaja je po številu abonentov v Evropi najmanjša, torej so tudi njene finančne možnosti najbolj skromne. Značilno je, da ta kulturna ustanova dostje ni prejela nikake podpore ne od javne oblasti ne od privatnikov. Če pa primerjamo njeno delo z delom drugih kulturnih institucij, pa vidimo, da je to delo naraščalo ogromno z delom onih, od vseh strani podprtih institucij. Tudi razne pogodbe, tako med državo in postajo, pogodbe med zagrebško in belgrajsko postajo v zadevi skupnih prenosov, večjejo našim referentom roke. Zelja naša je, naj bi bili p. t. poslušalci pri presoji našega programa objektivni in tuclji pred seboj ose iste ozire in vidike, ki jih morajo imeti stvaritelji tega programa.

Tudi izbira radio predavateljev je težka naloga. Ni vsak predavatelj dober radijski predavatelj. Trudimo se, da bi postali pred mikrofonom osebe, govornike, ki zamorejo zadovoljiti naše uho.

Kdor hoče govoriti v mikrofonom, ta mora dobro poznati ta instrument. Zato pa dober predavatelj pred mikrofonom stalno kontrolira sebe, vsebina njegovega manuskripta mora biti resnično dragocena, ne le za njega, temveč tudi za poslušalce. Tudi rokopiš mora biti za mikrofonom drugače sestavljen, kot za običajno predavanje. Izbira takih predavateljev pri tako majhnem narodu je zopet težko.

V programu pogrešamo še marsikaj, kar odkrito priznamo. Ne le, da ne moremo objavljati vseh aktualnih dogodkov in podajati poročil v onem času, ki se nam zdi bolj primeren kakor sedanj, pa žalibog nam »Avala« pravčasno ne more podati poročil na razpologo. Manjka nam še tkzo. poklicne šole, dalje poklicne posvečevalnice za ročne delavce kot za intelektualce, pogrešamo posvečevalnice za delo, itd. Radi bi opeljali 15 minutna predavanja, a je ravno za ta kratek čas najtežje dobiti dobrega predavatelja. V našem programu pogrešamo pravih humoristov, številnejših zabavnih oddaj, značilno je, da Slovenci ne premoremo niti enega humorističnega lista in smo ravno s toornimi umetniki zelo na picnem.

Kljub tem nedostalkom pa moramo priznati, da je radio naš kulturni delavec, zato pač zasluži, da mu posvečamo še večjo skrb in ljubezen. Pol, katero je tokoj iz početka nastopil, naj ga vodi proti jasnemu cilju lepega kulturnega udeleževanja, da mu bo sleherni slovenski dom odprl vrata v svoj stan.

Dr. Anton Dolinar

Dejstvo je, da nas je radio presenetil; najbolj presenetil ravno v glasbenem območju, ker je glasba glaona najemnica oziroma živec vsake oddaje. Ze dejstvo samo, kako smo to napravoo pričakovali, spričuje, da je bila vodilna sila: takoj bolj radovednost, češ, kako bo to neki izgledalo, kot pa misel, kakšen vpliv utegne zavzeti v splošno-kulturnem pogledu. Proo, kar je sledilo postavitvi radijskih naprav, prvim poskusnim oddajam in tudi prvim mesecem rednega obratovanja — je bilo začudenje in občudovanje vsega tega, kar radio je in kar je nujno z njim v zvezi. V sark se je veselil velikega tehničnega napredka kot takega: v trenutku — zaobrue se vrtilo, pritisne se na gumb — in zvezuva si z Berlinom, Varšavo, Parizom, čuješ koncert, ki ga tam izvajajo prvornstni umetniki — od vseh strani prihajajo proa poročila domaćinoo — Slovencem, ki v tujtini nenkrat zaslišijo domačo besedo, iskren podraz iz domoovine in tajni čar narodne pesnit.

Temu valju progga navdušenja sledi polagoma in polagoma strazenjenje, ki se končno pretvaja v raznoorstna upravljanja, razmišljanja in preiskovanja, najprvo bolj splošna, tehnično stran zadevajoča, polagoma pa vedno bolj v posameznosti idoča in vsako panogo zase motreča in preiskujoča. Spočetka se je smatral način radio-koncertiranja kot brezpravni vsiljivec v tej vrsti, polagoma in polagoma je njegov ugled raste, pomen se večal, pravice se množile in ne bo dolgo, ko bo enakopraven v oseh ozirih z drugimi načini koncertiranja. Vse dosedanje skušnje iz koncertne dobrane, opernega odra ali cerkvenega kora so se spočetka prenesle na studio: ta pomanjkljivost je postala kmalu jasna. V poštev je bilo treba vzeti, da so v tem slučaju drugačna pošta, ki vodi od glasbenika, bodisi komponista ali izvajajočega glasbenika, do mikrofona; treba je poudariti, da ima radio enako svoje posebne umetnostne zakone, kot jih ima n. pr. film, da je treba te izslediti in z njimi računati. Tisoč vprašanj se tukaj poraja samih od sebe: tako glede sestave programov, glede posameznih ansamblov, ki nastopajo v studiju, dalje glede zvočnosti posameznih instrumentov, peških glasov itd. More se reči ravno v tem slučaju: *Grau ist alle Theorie: praksa bodi tukaj prva in na podlagi te izvaja teorija svoje izsledke in ugotovitve. Ne samo v radijskih revijah posameznih postaj (Radiowelt, Sendung, Miray, der Horchfunk) tudi znanstveni glasbeni listi in revije posvečajo tem vprašanjem znova in znova veliko pozornosti. (Primerjaj zlasti: der Auftakt in die Musik, Allgemeine Musik-Zeitung, Jahrbuch der Mus. Bibliothek Peters, Melos, itd.). Samostojna knjiga o tem vprašanju je izšla v naslovom: Rundfunk und Musikpflege: autor Alfred Szendrei — v njej so na široko zajeta vsa v poštev prihajajoča vprašanja z vseh mogočih vidikov. Letno se prirejajo kongresi za proučevanja tovrstnih vprašanj in pomembnejši referati so pečinoma objavljeni. (N. pr. Paul Hönigsheim: Die soziologischen und soziopsychologische Grundlagen des Rundfunks und der Radiomusik (Referat anlässlich der Göttinger Tagung für Rundfunkmusik; ali Leopold v. Wieser: Die Auswirkung des Rundfunks auf die soziologische Struktur unserer Zeit). Itd. Na berlinski visoki šoli za glasbo je opeljan kurs za radiofonijo, kjer se vrše praktične vaje za dirigente koncertov v studiu, dalje akustične, foneične in vse tovrstne vaje. — More se lorej reči, da se vprašanja neovzdržno porajajo, in sicer na podlagi praktičnih potreb, ki jih stalna oddaja ozbuja in na površje tira. V tem pogledu ne pozna radiofonija nobenega: stroj temveč sili stalni razvoj k novim uganam in rešitvam. — Za popularizacijo glasbe oseh vrst, za glasbeno vzgojo, za glasbeno udeleževanje in radiofonija — lahko bi rekli — nesluten pomen. Pocižja, literatura sta mogli širiti po listani besedi, po knjiži, upodabljajoča umetnost po slikarskih reprodukcijah, s fotografiranjem — glasbu je bila vendarle lisočem in lisočem začarana kraljična. Radio je to steno izbil in končno tudi glasbo, ki je za dočemanje najtežja, pristopno naredil — skoro bi lahko rekli — osem slojem.*

Važno je tukaj tudi vprašanje gramofonije, ki je zlasti po radiofoniji postala zanimivost zase: na katere izboljšanja (zlasti s tehničnih strani) se

neutrudno dela, in to ne brez uspeha. Lahko se reče, da je radio glas gramofonske plošče idealiziral. Veliko se danes piše in govori o mehaniziranju glasbe. (Primerjaj: Die musikalische Welt im Maschinenzeitalter [die Musik XX/5] ali Mechanische Musik und mechanisch übertragene Musik [der Auftakt XII]). Ne moremo biti preroki in tudi ne spleča se prerokovati: rečemo pa lahko: vse iznajdbe človekovega duha nosijo v sebi kali lepega in resničnega, zato morejo prav uporabljene končno voditi le k dobremu in lepemu.

Ing. arch. Ivan Pengov

Naš napovedovalec, g. ing. I. Pengov, piše te vrstice kot človek, ki je kot malokdo drugi sredi dejanja in nehanja našega radia. To ni teorija, to so — očasih bridke — izkušnje.

V peto leto gremo
Samo nekaj misli k temu dogodku.
Radio je velesila.

Velesila brez zvestih podanikov razpade.
Radio postaja brez podpore javnega mnenja ne more živeti.

Naša pa vendar deluje — in lepo deluje.

Nemške postaje imajo povprečno po 200.000 naročnikov, naša jih ima — 7500.

Pa vendar deluje — in brez ameriškanske govornene reklame, ki bi izdalo zvišala dohodke in doignila kvaliteto oddaj. Nekateri trdijo, da gospodje pri vodstvu postaje premalo ustrezajo naročnikom.

Jaz pravim, še preveč. Če bi manj, bi bilo bolje za prve in druge.

Malo nas je Slovencev, pa smo sila bogati na — kratkovidnih ljudeh.

Če od sedmih tedenskih koncertov dva nista za poslušalčovo uho, pa je že zamera.

In so nekateri, ki mečejo politiko in umetnost v en koš. Potem pa pišejo in govori, kakor da je radio samo radi njih, samo zanje in ne za ves narod, za meščane in vaščane, za znanstvenike in kmetovalce, za umetnike in rokodelce.

Radio je nacionalna ustanova. Najpomembnejša od oseh.

Njen glas gre preko državnih mej, njen glas veže izseljence z rodno grudo.

Zato bi morale vse zavodne narodne ustanove postajati vsestransko podpirati in skrbeti za njen razvoj.

Za koncert, ki se ga udeleži par sto ljudi, so poročila o oseh listih.

Koncerte naše oddajne postaje poslušajo desetletiči, pa se večina naših

dnevnikov, niti najboljših, ne spomni s slovarno kritiko. Žalibog, priobči mnogo rajiš destruktiven napad, zabaoljico na kakšno malenkostno hibo, kaltrih osaka je pri takem aparatu razumljiva in opravičljiva.

V naših oddajni postaji sodelujejo zastopniki oseh slojev, zastopniki oseh razorov. Nihče ni izključen, če ima zadostne zmožnosti in sposobnosti.

Zato postaja upravičeno pričakuje podpore od oseh teh krogov, a žalibog, samo pričakuje, uživa je doslej še ne.

Postaja goji narodno glasbo, goji pa tudi umetnost, ki je mednarodna.

Dosedanja podpora javnega mnenja, dosedanje številno njenih naročnikov in sedanjí njeni dohodki ne dovoljujejo izdatkov za napravo in nabavo nove domače glasbene in gramofonske literature.

Iz vsega tega je razvidno, da za današnje stanje naše postaje ne more in ne sme odgovarjati samo uprava in vodstvo njeno, temveč je, zlasti za nedostatke predvsem odgovorna javnost.

Brez sodelovanja državljanov ne uspeva nobena država. Za uspeh je potrebno dobro vodstvo države in dobri državljaní.

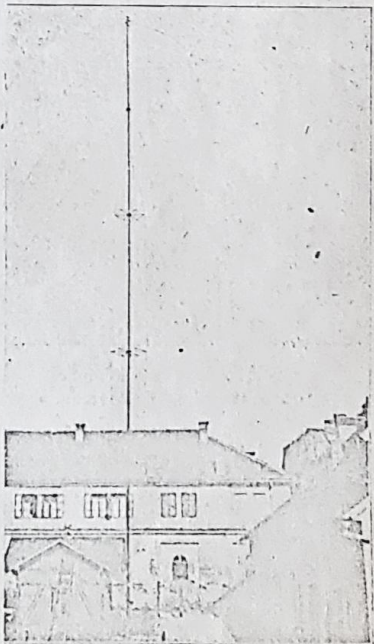
Isto je z radio postajo. Za njen razvoj morata prispevati dva: vodstvo postaje in javno mnenje.

Vodstvo postaje je storilo vse, kar je moglo.

Javnost pa je storila doslej malo oziroma nič.

Zato je bilanca ob tej obletnici za postajo častna, za našo javnost pa porazna.

Daj Bog, da bi bila prihodnja obletnica tudi za drugi del pozitivna, da bi tudi naša javnost prispevala svoj obulus k naši slovenski oddajni postaji, ki vkljub mizernim razmeram, v katerih deluje in živi, uživa ugled ne le v ožji in širši domovini, temveč tudi v inozemstvu. Naša dolžnost pa je, da ta ugled doignemo na najvišjo možno stopinjo in da dokažemo, da gremo tudi mi, Jugoslovani, vzporedno z razvojem drugih držav.

Naš studio v Ljubljani